

Bahşış Ekonomisi: Bordronun Dışındaki Turizm İstihdamı

Yaz sezonu zirvedeyken turizm sektöründe milyonlarca çalışanın gelirinin önemli bir bölümü ne bordrolarda ne SGK kayıtlarında görünür. Türkiye'de servis ücretinin kaldırılması bu boşluğu daha da derinleştirdi.

366M

Küresel turizm
istihdamı (WTTC 2025)

2M+

Türkiye yeme-içme
sektörü çalışanı

%10-12

Servis payı –
2026'da sıfırlandı

AÇILIŞ YAZISI

Gördüğümüz İstihdam, Gerçek Tablonun Yarısı

Yaz aylarında turizm destinasyonlarındaki otel, restoran, kafe, plaj işletmesi ve rehberlik sektöründe istihdam görünür biçimde artar. TÜİK rakamları bu artışı kısmen yakalar. Ama yakalayamadığı çok daha büyük bir tablo var: bu çalışanların gelirleri içinde bahşişin payı.

Bahşiş, emek yoğun hizmet sektörlerinde maaş kadar — hatta kimi zaman maaştan fazla — önem taşıyan bir gelir kalemidir. Ancak nakit olarak alınan, dijital ödeme sistemlerine entegre edilemeyen ve yasal altyapısı tartışmalı olan bahşiş; bordrolarda görünmez, SGK matrahına girmeyen, stopaj hesaplanamayan ve işveren için de öngörülemez bir değişkendir.

Türkiye'de bu tablo 2026 yılında kritik bir kırılma noktasına geldi. 30 Ocak 2026 itibarıyla zorunlu servis ücretinin kaldırılmasıyla birlikte, 2 milyon yeme-içme çalışanının toplam gelirin ciddi bir bileşeni yasal boşluğa düştü. Turizm sezonu tam da bu belirsizliğin ortasında başladı.

366M

366M

Küresel turizm istihdamı

WTTC, 2025

1 trilyon TL+

1 trilyon TL+Türkiye yeme-içme
sektörü büyüklüğü

TURYİD, 2026

%10-12

%10-12Servis payı — 2026'da
yasal zemini kalmadı

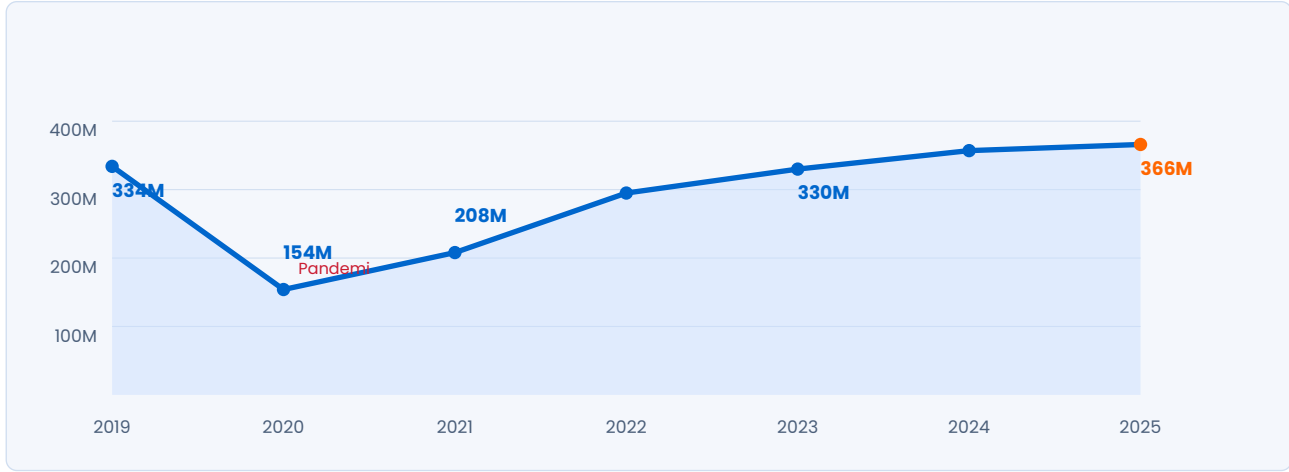
Ticaret Bakanlığı

Turizm Dünyada 1 Trilyon Dolarlık İstihdam Motoru

Küresel turizm sektörü 2025 itibarıyla dünya genelinde 366 milyon kişiyi istihdam etmektedir — bu, küresel istihdamın yaklaşık 9'da 1'i anlamına gelir (WTTC, 2025). Aynı yıl sektör, yaratılan yeni istihdam içinde her 3 işten 1'ini karşıladı. 2035'e kadar 91 milyon yeni iş daha yaratması öngörülüyor.

Ancak bu istihdam hacminin önemli bir özelliği var: mevsimsellik, kayıt dışılık ve ücret yapılarının karmaşıklığı. ILO verilerine göre turizm sektörünün küresel kayıt dışı istihdamın yüzde 10'undan sorumlu olduğu tahmin ediliyor. Düşük ücret, uzun çalışma saati, sosyal güvenceden yoksunluk ve yüksek personel devir hızı sektörün yapısal sorunları arasında.

Küresel Turizm İstihdamı (Milyon Kişi) — 2019–2025

Türkiye bu büyük tablonun içinde giderek ağırlaşan bir yer tutuyor. TÜİK Turizm Uydu Hesabı 2024 verilerine göre turizm sektöründe doğrudan istihdam 1 milyon 194 bin kişiyle bir önceki yıla göre %9,8 arttı. İstanbul küresel şehir turizmi sıralamasında ikinci, Antalya altıncı sıradadır.

TEMEL BULGU:

9'da 1 iş turizmden geliyor — ama bu istihdamın gelir yapısı ölçülemiyor.

Mevsimsellik ve kayıt dışılık, sektörün istatistiksel görünürlüğünü kronik biçimde kısıtlıyor.

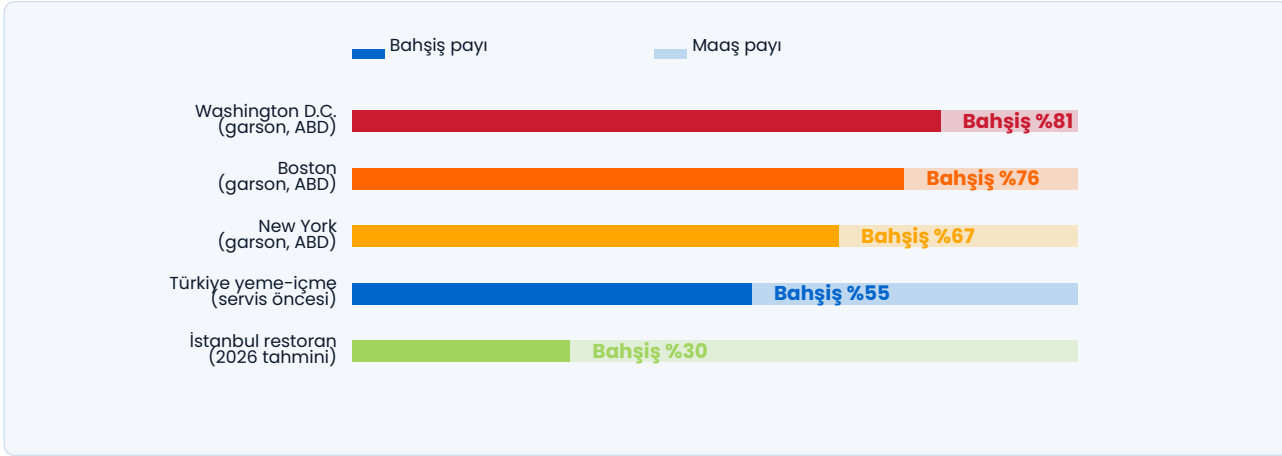
BÖLÜM 2

Bahşiş: Yan Gelir Değil, Ana Gelir

Bahşişin gelir içindeki payına bakıldığında tablo çarpıcıdır. ADP Research'ün ABD verilerine göre Washington D.C.'de garsonların toplam saatlik kazancının %81'i bahşişten oluşurken, bu oran Boston'da %76, New York'ta %67'dir. ABD'nin tamamında restoran çalışanlarının medyan saatlik ücreti 23,88 dolar olup bunun büyük bölümü değişken bahşiş gelirdir (ADP Research, 2024).

Türkiye'de ise farklı ama yapısal olarak benzer bir tablo söz konusu. Servis ücreti uygulamasının yürürlükte olduğu dönemde garsonların temel gelirinin önemli bir bölümü resmi maaş değil, işverenin çalışanlara dağıttığı servis payıydı. Bu pay, doğrudan işletme ciroyuyla bağlantılıydı ve yüzde olarak ödeniyor olsa da işçi başına sabit bir miktar olarak bordrolara yansımıyordu.

Bahşişin Toplam Gelir İçindeki Payı — Seçili Ülkeler ve Türkiye (Tahmini)

Bu yapı bordro yönetimi açısından köklü bir sorun doğurur: Çalışanın gerçek toplam kazancı brüt maaşından çok daha fazlayken, SGK matrahı, gelir vergisi stopajı ve kıdem tazminatı hesapları yalnızca kayıtlı maaş üzerinden hesaplanır. Bu durum çalışan aleyhine prim ve tazminat boşlukları yaratır; işveren açısından ise ücret maliyetinin gerçek boyutu belirsizleşir.

TEMEL BULGU:

Bahşiş, çalışanın gelirinin yarısı olabilir ama bordrosunun hiçbir yerinde görünmez.

Bu yapı çalışan aleyhine tazminat boşluğu, işveren için ise maliyet belirsizliği yaratır.

Türkiye'de Servis Ücreti Krizi ve 2026 Boşluğu

30 Ocak 2026'da Ticaret Bakanlığı, Fiyat Etiketleri Yönetmeliği'nde yaptığı değişiklikle restoran, kafe ve benzeri işletmelerin faturaya zorunlu servis ücreti, masa ücreti veya kuver ücreti eklemesini yasakladı. Müşteriler artık yalnızca gönüllülük esasına dayalı bahşiş bırakabilecek.

Bu karar yeme-içme sektöründeki 2 milyon çalışan ve 150 bin işyeri için köklü bir değişim anlamı taşıdı. TURYİD verilerine göre 5,4 milyar dolarlık otel dışı yeme-içme cirosunun %10-12'sini oluşturan servis geliri, 2026'nın ilk 6 ayında neredeyse sıfıra geriledi. Servis ücreti olmadan çalışan, gelirini nasıl tamamlayacağını bilemiyor; işletme ücret politikasını sağlıklı planlayamıyor.

Türkiye'de Servis Ücreti Bahşiş Geçiş Süreci — Kronoloji

Çözüm olarak önerilen Dijital Gönüllü Bahşiş Sistemi — POS cihazlarına bahşiş seçeneği eklenmesi, işletme cirosundan bağımsız bir havuzda toplanması ve çalışanlara şeffaf biçimde dağıtılması — henüz yasal zemine kavuşmadı. Turizm sezonunun tam ortasında sektör bir geçiş dönemini yönetmek zorunda.

TEMEL BULGU:

Servis ücreti kaldırıldı, dijital bahşiş yasası gelmedi — ortada 2 milyon çalışan kaldı.

Yasal boşluk hem kamu gelirini (KDV, stopaj, SGK) hem çalışan refahını hem işveren planlamasını etkiliyor.

BÖLÜM 4

Bordronun Göremediği: SGK, Kıdem ve Stopaj Boşlukları

Bahşiş ekonomisinin bordro yönetimi açısından en kritik boyutu şudur: gerçek ücret ile kayıtlı ücret arasındaki makas. Bir garson asgari ücretle istihdam edildiğinde bordrosu bu ücret üzerinden kurulur. Ancak aylık toplam kazancı bahşişlerle birlikte asgari ücretin 2–3 katına çıkabilir. Bu ek gelirin hiçbir iz bırakmaması, üç temel soruna yol açar.

Bahşişin Bordro Sistemine Yansımayan Üç Kritik Etkisi

SGK Matrahı	Kıdem Tazminatı	Stopaj & Vergi
Bahşiş nakit alındığında SGK matrahına girmiyor. Çalışan için eksik prim birikimi; emeklilik ve sağlık güvencesinde boşluk.	Kıdem tazminatı yalnızca kayıtlı brüt maaş üzerinden hesaplanır. Bahşiş gelirin dayalı çalışan ayrılırken ciddi hak kaybı yaşar.	Nakit bahşiş beyan dışı kalırsa vergi kaybı oluşur. Dijital sisteme geçilince stopaj yükü doğar ve kimin ödeyeceği belirsizleşir.

Dijital ödeme sistemlerine geçildiğinde ise tablo tersine dönüşüyor: bahşiş artık izlenebilir hale geliyor ve stopaj yükümlülüğü doğuyor. TURYİD, bahşiş üzerindeki %10 stopaj yükünü işverenlerin karşılamasını öneriyor. ABD'de 2025'te yürürlüğe giren 'No Tax on Tips' (Bahşişe Vergi Yok) yasası da benzer bir yaklaşımla yılda 25.000 dolara kadar bahşiş gelirini gelir vergisinden muaf kılıyor.

TEMEL BULGU:

Dijital bahşiş sistemi yasal zemine kavuştuğunda bordro karmaşıklığı artacak. İşverenler POS entegrasyonu, ayrı havuz takibi ve stopaj yönetimi için hazırlık yapmalı.

Dünyada Bahşış: Üç Farklı Model, Türkiye Nerede?

Bahşış ekonomisine yaklaşım ülkeden ülkeye köklü biçimde farklılaşır. Hiçbir evrensel standart yoktur. Bununla birlikte üç temel model öne çıkar: bahşışin sistematik ve kayıtlı biçimde gelirin parçası olduğu Kuzey Amerika modeli; servis ücretinin genellikle faturaya eklendiği ve gönüllü bahşışle birlikte var olduğu Avrupa modeli; ve bahşışin kültürel olarak reddedildiği, ücretin tamamen işveren tarafından karşılandığı Japonya modeli.

Ülkelere Göre Bahşış Düzenlemeleri ve Türkiye'nin Konumu

ABD Bahşış standart. 2025'ten itibaren \$25.000'a kadar gelir vergisinden muaf (One Big Beautiful Bill Act, 2025).	Gelişmiş
AB / İngiltere Servis ücreti yaygın, gönüllü bahşış de varlığını sürdürüyor. Dijital entegrasyon yüksek. Çalışan hakları korumalı.	Gelişmiş
Japonya Bahşış kültürel olarak reddedilir. Çalışan ücreti maddede tamamen dahil. Hizmet kalitesi ücrete yansıtılır.	Farklı
Türkiye Servis ücreti Ocak 2026'da kaldırıldı. Dijital bahşış sistemi henüz yasalız. 2 milyon çalışan geçiş döneminde.	Geçiş

ABD'nin 2025'te hayata geçirdiği 'No Tax on Tips' düzenlemesi bahşış ekonomisini vergi politikasıyla doğrudan ilişkilendiren önemli bir adım. Türkiye'nin bu alandaki reformu ise tam tersi yönde bir zamanlama sorunu yaşıyor: servis ücreti kaldırıldı ama yerine geçecek sistem henüz yasalaşmadı. Avrupa'dan gelen turistlerin dijital bahşış bırakma alışkanlığına sahip olduğu düşünüldüğünde, bu boşluğun turizm gelirlerini de doğrudan etkilediği görülüyor.

TEMEL BULGU:

Türkiye model seçimi yapmadan sistemi değiştirdi. Bu sıra hatası maliyetlidir.

Hangi model benimseneceği netleşmeden yapılan düzenleme çalışması, işvereni ve kamu gelirini riske atar.

Bahşış Ekonomisini Doğru Yönetmek

Bahşış ekonomisi, işgücü piyasasının en az konuşulan ama en çok yaşanan boyutlarından biridir. Turizm sezonunun zirveye ulaştığı Temmuz 2026'da Türkiye'de bu tartışma hem aktüel hem de yapısal bir boyut taşıyor.

Küresel Boyut

366M iş

Turizm 9'da 1 işi karşılıyor
ama gelir yapısı ölçülemiyor

Türkiye Boyutu

2M çalışan

Servis ücreti gitti, dijital
bahşış yasası henüz gelmedi

Bordro Boyutu

3 boşluk

SGK matrahı, kıdem tazminatı,
stopaj — üçü de etkileniyor

Küresel Kıyaslama

3 model

ABD / AB / Japonya — farklı
sistemler — Türkiye arada kaldı

Datassist Perspektifi: İnsan Kaynakları ve Bordro Yöneticisi İçin

- Gerçek ücret maliyetini hesaplayın. Turizm sektöründe bordro maliyeti, çalışanın toplam kazancını yansıtmıyor. İşgücü maliyeti analizlerinde bahşış gelirini de modellemeye dahil edin.
- Dijital bahşış yasası çıktığında hazır olun. POS entegrasyonu, ayrı havuz muhasebesi ve stopaj yönetimi için teknik altyapı ihtiyacı doğacak. Bu dönüşüm için şimdiden hazırlık başlatılabilir.
- Çalışanın gerçek gelirini koruyun. Servis ücretinin kalkmasıyla oluşan gelir kaybını telafi etmek için maaş revizyonu, prim sistemi veya farklı yan hak modelleri değerlendirilebilir.

Bahşış Ekonomisini Nasıl Okumak Gerekir?

- **Yalnızca bordro maliyetine bakma.**

Çalışanın toplam kazancı çok daha karmaşık bir yapıdan oluşur.

- **Servis ücretinin kalkmasını sadece tüketici kazanımı olarak okuma.**

2 milyon çalışanın geçim dengesi değişti.

- **Dijital bahşış sistemini yalnızca çalışan meselesi olarak görme.**

Bordro, vergi ve kamu geliri hepsi etkileniyor.

- **Küresel modeli kopyalama, kendi sektörünü anla.**

ABD modeli Türkiye'ye doğrudan taşınamaz; bağlam önemlidir.

- **Yasayı bekleyerek değil, hazırlık yaparak bekle.**

Dijital altyapı ihtiyacı yasalaşmadan önce planlanabilir.

Kaynaklar

Küresel Turizm İstihdamı

WTTC — World Travel & Tourism Council (2025). Economic Impact Research.

Travel & Tourism destekli toplam istihdam: 366 milyon (2025).

ILO — International Labour Organization (2025). Tourism Jobs in the Aftermath of the Pandemic.

URL: <https://ilostat ilo.org/tourism-jobs-in-the-aftermath-of-the-pandemic>

World Bank (2025). Tourism and Competitiveness. Küresel turizm GDP ve istihdam verileri.

Türkiye Verileri

TÜİK — Turizm Uydu Hesabı 2024 Sonuçları. Doğrudan turizm istihdamı: 1.194.000 kişi (+%9,8).

TURYİD — Turizm Restoran Yatırımcıları ve Gastronomi İşletmeleri Derneği (2026).

Yeme-içme sektörü büyüklüğü: 1 trilyon TL+. Etkilenen çalışan: 2 milyon.

Ticaret Bakanlığı (30 Ocak 2026). Fiyat Etiketli Yönetmeliğinde Değişiklik.

Zorunlu servis ücreti, masa ücreti ve kuver ücretinin kaldırılması.

Bağımsız Denetim Türkiye / Ekonomim (Temmuz 2026). Dijital Bahşış Sistemi tartışması.

Bahşış ve Bordro — Uluslararası

ADP Research (Aralık 2024). The Shrinking Value of Tips. Restoran çalışanları gelir analizi.

URL: <https://www.adpresearch.com/the-shrinking-value-of-tips/>

ABD One Big Beautiful Bill Act (H.R. 1, 4 Temmuz 2025). 'No Tax on Tips' düzenlemesi.

2025–2028 döneminde yılda 25.000 dolara kadar bahşış geliri vergiden muaf.

Paychex (2026). Tipped Employees Minimum Wage by State. Federal ve eyalet karşılaştırması.

Bu Rapor Hakkında

Bu rapor Datassist tarafından İK ve bordro profesyonelleri için hazırlanmıştır.

İçerik kamuya açık istatistiksel ve sektörel kaynaklar esas alınarak derlenmiştir.

Grafikler yayımlanmış veri aralıklarına dayalı olarak hazırlanmıştır.

Analizler genel bilgilendirme amaçlıdır; hukuki veya mali tavsiye niteliği taşımaz.